

Oponentský posudek

bakalářské práce Jana Votřela

Sapir-Whorfova hypotéza. Nástin hypotézy lingvistické relativity, 2008

Předkládaná práce si klade za cíl představení lingvisticko-antropologické Sapir-Whorfovy hypotézy (dále jen SWH) v jejím historickém a systematickém kontextu. V první části autor krátce zmiňuje nejstarší dějiny filosofické reflexe jazyka a přibližuje základní myšlenky vybraných filosofů a lingvistů 18. a 19. stol., které chápe jako přímé předchůdce SWH v prostředí západní filosofie a lingvistiky. V druhé části autor podává historickou skicu vzniku SWH a nastiňuje základní teze její „slabé“ a „silné“ verze. Třetí část práce pojednává o pokusech o experimentální ověření SWH a shrnuje několik klasických námitek, které byly vůči této hypotéze vzneseny. V poslední, čtvrté části zmiňuje autor několik soudobých paralel SWH včetně jedné paralely literární, kterou spatřuje v Orwellově románu *1984*.

Po formální stránce je předkládaná práce na dobré úrovni. Svým rozsahem, členěním, způsobem citace a seznamem literatury odpovídá předepsanému standardu bakalářské práce. Kromě několika překlepů, zdvojení slov a chyb v interpunkci (namátkou: str. 6, 7, 11, 12, 16, 17, 18, 20, 24) je jazyková a stylistická úroveň textu uspokojivá. Vytknout lze snad jen to, že oddělování všech odstavců práce prázdnou řádkou je nevhodné a vyvolává zbytečně dojem umělého „natahování“ textu.

Z metodického hlediska lze hodnotit kladně to, že autor využívá relativně velké množství pramenů (o čem svědčí rozsah seznamu použité literatury) a pracuje i s několika cizojazyčnými publikacemi. Navzdory tomu je však třeba práci vytknout, že při výkladu všech představených koncepcí nečerpá ani v jednom případě z primární literatury a spoléhá se povětšinou jen na kombinaci čtyř česky psaných přehledových publikací (Černý, Budil, Vrhel, Salzmann). Autor tento postup v Úvodu zdůvodňuje odkazem na svá „jazyková a časová omezení“ (str. 7) a na předpokládanou úroveň bakalářských prací. S tímto pohledem nelze souhlasit. Jestliže je práce tematicky věnována koncepci představené v díle dvou autorů píšících dnes běžným světovým jazykem, nemůže se student ani na úrovni bakalářské práce dle mého názoru vyhnout přímé konfrontaci s primárními texty.

Jako pozitivum obsahové stránky předkládané práce lze vyzdvihnout to, že autorovi se podařilo srozumitelným způsobem představit hlavní myšlenky SWH a zasadit je do širšího historického kontextu. Dále je třeba ocenit, že autor vyhledal a uspořádal námitek, které jsou proti této hypotéze vznášeny, byť tyto námitek pouze referuje a nezamýšlí se dále nad jejich relevancí.

Z hlediska celkové koncepce práce pokládám za největší negativum to, že historické výklady (biografie Sapira a Whorfa apod.) svým rozsahem značně přesahují rozsah věcného výkladu SWH a s ní spojených diskusí. Práci by bývalo nepochybně prospělo prohloubení interpretace SWH a vypuštění pasáží podávajících pouhý výčet historických faktů. Očekával bych rovněž, že na klíčových místech, kde autor shrnuje hlavní teze Sapira a Whorfa, bude použito vlastních formulací, a nikoli jen citací ze sekundární literatury (srov. str.15, 17, 22).

Kromě určité povrchnosti při výkladu hlavního tématu práce lze autorovi vytknout i několik dílčích, nicméně poměrně hrubých obsahových nepřesností. Seřazeny podle závažnosti:

- Část IV.1 předkládané práce je nazvána „Teorie pole Lea Weisenberga“ (str. 29). Žádný jazykovědec, antropolog ani filosof tohoto jména, pokud je mi známo, neexistuje. Autor má pravděpodobně na mysli německého lingvistu Johanna Leo Weisgerbera, který je skutečně autorem tzv. „Feldtheorie“ čili „teorie pole“. Předkládaná práce se zde odvolává na *Dějiny lingvistiky* J. Černého. Protože tuto knihu nemám právě při ruce, nemohu ověřit, zda došlo k uvedené chybě už u Černého. Pokud ano, svědčilo by to nicméně o autorově nekritickém přejímání informací ze sekundárních pramenů.
- Na str. 30 autor uvádí, že Ernst Cassirer byl členem Vídeňského kruhu. Toto tvrzení je mylné.
- Na str. 29 autor uvádí, že novopositivismus hájí tezi „o jazyku, který vytváří obraz světa“. Má-li zde autor na mysli logický či empirický positivismus Vídeňského kruhu, pak je jeho tvrzení mylné. Logický positivismus zajisté hájí tezi, že jazyk je obrazem světa (odrazem reality), ale tato teze je v přímém rozporu s pojetím, podle kterého je náš „obraz světa“ čili způsob jevení světa formován a konstituován jazykem.
- Na str. 8 autor tvrdí, že „Platónův dialog Kratylos je první úvahou o jazyce v západní civilizaci“. Tato teze je mylná. Již u presokratiků lze nalézt filosofickou reflexi jazyka (např. Herakleitos).
- Na důkaz pradávnej víry v „čarovnou moc řeči“ uvádí autor na str. 5 citát první věty Prologu Janova evangelia: „Na začátku bylo slovo atd.“ Interpretovat janovský LOGOS jako slovo ve smyslu jazykového výrazu je nejvýše problematičké. LOGOS je u Jana spíše rozum, smysl, duch.
- Pojmový pár spojený se sofistickou debatou o původu jazyka je nikoli LOGOS – NOMOS (str. 8), nýbrž FYSIS – NOMOS.

Vzhledem k výše uvedenému navrhuji, aby předkládaná bakalářská práce Jana Votřela byla hodnocena jako *dobrá*

23. května 2008, v Českých Budějovicích

Mgr. Petr Urban

